
OBSAH

I. UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY	9
STŘÍPKY Z MÉHO ŽIVOTA	11
II. O VZNIKU A FORMOVÁNÍ ČESKÉ PSYCHOPEDIE	23
2.1 Předznamenání	23
2.2 Počátek pedagogiky slabomyslných	27
2.3 Éra nových oborů – psychopatologie dětství a nápravné pedagogiky	41
2.4 Psychopedie jako součást sociální pedagogiky?	63
2.5 Období defektologické	68
III. ČLOVĚK S MENTÁLNÍ RETARDACÍ	75
3.1 Základní charakteristika a terminologie	75
3.2 Rozumová schopnost, inteligence	76
3.3 Definice a modely	79
3.3.1 Model podpory	80
3.3.2 Medicínský model	82
3.3.3 Sociální model	83
3.4 Etiologie	84
3.4.1 Klasifikace podle Penrose	85
3.4.2 Klasifikační systém vytvořený AAMR	85
3.4.3 Současná klasifikace podle AAMR	87
3.4.4 Etiologie mentální retardace v současné české literatuře	88
3.4.5 Stručné charakteristiky nejčastěji se vyskytujících syndromů spojených s mentální retardací	89
3.4.5.1 Downův syndrom	89
3.4.5.2 Syndrom fragilního X chromozomu	90
3.4.5.3 Rettův syndrom	91
3.4.5.4 Angelmanův syndrom	92
3.4.5.5 Praderův-Williho syndrom	92

3.4.5.6	Syndrom kočičího křiku	92
3.4.5.7	Klinefelterův syndrom	93
3.4.5.8	Turnerův syndrom	93
3.4.5.9	Ostatní v literatuře často zmiňované syndromy a diagnózy spojené s mentální retardací	93
3.5	Lidská práva, deinstitucionalizace a vliv svépomocných skupin	94

IV. DIAGNOSTIKA OSOB S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM 99

4.1	Z historie diagnostiky osob s mentálním postižením	100
4.2	Oblasti diagnostiky osob s mentálním postižením	103
4.2.1	Východiska diagnostického procesu	106
4.2.2	Diagnostický proces	107
4.2.3	Individuálně administrované testy rozumových schopností	108
4.2.3.1	Wechslerův test	111
4.2.3.2	Stanford-Binetův test	111
4.2.4	Hodnocení adaptivního chování	111
4.2.4.1	Vinelandská škála sociální zralosti	113
4.2.4.2	Vinelandské škály adaptivního chování	114
4.2.4.3	Škály nezávislého chování	114
4.2.4.4	Škála adaptivního chování AAMR – ABS	115
4.2.4.5	Škála Günzburgova	115
4.2.4.6	Podpůrná diagnostika u dětí s těžkým postižením	116
4.2.4.7	Diagnostika těžce mentálně postižených	116
4.2.5	Škály funkční nezávislosti	116
4.2.6	Komplexní vývojové škály	116
4.2.7	Alternativní diagnostické přístupy	117
4.2.8	Diagnostika specifických dovedností a schopností	117
4.2.8.1	Sociabilita a emoční prožívání	118
4.2.8.2	Rodinné prostředí	118
4.2.8.3	Motorika a grafomotorika	118
4.2.8.4	Lateralita	120
4.2.8.5	Vývoj řeči a verbálních schopností	120
4.2.8.6	Sebeobslužné činnosti	121
4.3	Přehled metod využívaných při diagnostice mentálního postižení	121
4.3.1	Pozorování	121
4.3.2	Rozhovor	122
4.3.3	Anamnéza	122
4.3.4	Dotazník	123

V. RANÁ PÉČE, PŘEDŠKOLNÍ VĚK (0–6 LET)	126
5.1 Dítě s mentálním postižením v raném a předškolním věku	126
5.1.1 Období novorozenecké	127
5.1.2 Období kojenecké	127
5.1.3 Období batolecí	128
5.1.4 Období předškolní	128
5.2 Rodina dítěte s mentálním postižením	128
5.2.1 Psychologické modely reakce rodičů na sdělení diagnózy	129
5.2.2 Podpora rodinám dětí s mentálním postižením v České republice	132
5.2.3 Možnosti zvýšení kvality podpory poskytované rodinám dětí s mentálním postižením v České republice	134
5.3 Diagnostika v raném období a v období předškolního věku	136
5.3.1 Testy používané v raném a předškolním věku	138
5.3.2 Role hry v diagnostice	139
5.3.3 Role kresby v diagnostice	141
5.4 Speciálně pedagogická intervence	142
5.4.1 Raná intervence u dětí s mentálním postižením	142
5.4.2 Výchova a vzdělávání dětí s mentálním postižením v předškolním věku	142
5.4.3 Možnosti využití totální komunikace u dětí s Downovým syndromem	144
VI. ŠKOLNÍ VĚK (6–15–18 LET)	152
6.1 Dítě s mentálním postižením ve školním věku	152
6.2 Rodina dítěte s mentálním postižením ve školním věku	153
6.2.1 Stres v rodinách dětí s mentálním postižením	154
6.3 Diagnostika a poradenství ve školním věku	157
6.3.1 Diagnostika školní zralosti	157
6.3.2 Specifika diagnostiky mentálního postižení ve školním věku (6–15 let)	160
6.4 Diagnostika v oblasti učení a vzdělávání	160
6.4.1 Speciálně pedagogická východiska	160
6.4.2 Styly učení a jejich diagnostika	161
6.4.3 Diagnostická činnost pedagoga	165
6.5 Speciálně pedagogická intervence u dětí s mentálním postižením ve školním věku	165
6.5.1 Vzdělávání a učení	165
6.5.2 Školní vzdělávání	168
6.5.3 Individuální vzdělávací plány	169

VII. ČLOVĚK S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM V OBDOBÍ ADOLESCENCE, DOSPĚLOSTI A STÁŘÍ	172
7.1 Pojetí dospělosti	172
7.2 Rodina dospívajícího a dospělého člověka s mentálním postižením	174
7.3 Diagnostika a poradenství v období dospívání a dospělosti	175
7.3.1 Diagnostika v tranzitním období (v období přechodu z fáze vzdělávání a profesní přípravy do fáze pracovního uplatnění)	176
7.3.2 Diagnostika pro volbu povolání	177
7.3.3 Diagnostika ve stáří	178
7.4 Adolescence a přechod ze školy do zaměstnání	179
7.5 Speciálně pedagogická intervence u dospívajících a dospělých osob s mentálním postižením	181
7.5.1 Pobytové služby	181
7.5.2 Obsah pobytové služby	183
7.6 Vzdelávání dospělých	185
7.6.1 Kategorie vzdělávání dospělých	187
7.6.1.1 Základní vzdělávání dospělých	187
7.6.1.2 Další vzdělávání dospělých	189
7.6.2 Modely učení a vzdělávání	190
7.6.2.1 Behaviorální model	190
7.6.2.2 Humanistický model	192
7.6.3 Obsah vzdělávání dospělých osob s mentálním postižením	195
7.7 Svět práce	196
7.7.1 Význam práce	196
7.7.2 Podporované zaměstnávání	198
7.7.3 Zaměstnávání osob s mentálním postižením v České republice v kontextu EU a zákonných úprav v oblasti zaměstnanosti	200
7.7.4 Chráněné pracovní místo a chráněné pracovní dílny	203
7.8 Problematika stáří	205
7.8.1 Stáří a stárnutí	205
7.8.2 Demence	206
7.8.3 Alzheimerova nemoc	209
7.9 Lidská a občanská práva lidí s mentálním postižením	209
7.9.1 Občanská advokacie	210
7.9.2 Sebeobhajování	213
REJSTŘÍK	221